

загальноосвітніх школах з метою проведення роботи з профілактики насильства в сім'ї, сприяє якісному формуванню у майбутніх офіцерів поліції професійних знань, умінь та навичок щодо роботи з попередження насильства в сім'ї, а отже, й готовності до виконання цієї роботи.

Список бібліографічних посилань

1. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15.11. 2001 № 2789-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-14> (дата звернення: 22.02.2020). Втратив чинність.
2. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии. М. : Педагогика, 1973. 424 с.
3. Тюріна В. О. Пізнавальна самостійність школярів. Харків : Основа, 1993. 144 с.
4. Тюріна В. О. Формування у майбутніх офіцерів поліції готовності до роботи з попередження насильства в сім'ї. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 27. С. 69–75.

Отримано 27.02.2020

УДК [159.9:343.54](477)

Валентина Олександрівна ТЮРІНА,

*професор кафедри соціології та психології факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ,
доктор педагогічних наук, професор;*

Тетяна Дмитрівна ВАВРЕНЮК,

*студентка факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ*

КІБЕРБУЛІНГ ЯК ФОРМА ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА В ПІДЛІТКОВОМУ ТА МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Показано, що однією з форм психологічного насильства в інформаційному просторі є кібербулінг. Кінцевою метою кібербулінгу є встановлення влади одного з членів соціуму над іншим, який є слабшим; визначено прийоми здійснення кібербулінгу.

На сьогодні Україна посідає четверте місце в світі за рівнем підліткової агресії, після Росії, Албанії та Білорусі. Згідно з дослідженням, проведеним UNICEF Ukraine у 2017 році, з цим явищем стикалися 67 % вітчизняних школярів. Причому 40 % з них нікому не розповідають про насильство, навіть батькам [2]. Різні види насильства поширюються у дитячому і підлітковому середовищі. Така агресивна поведінка дітей один до одного, яка принижує, залякує і часто супроводжується фізичним

насильством, називається булінгом. Окремою формою цькування серед підлітків є кибербулінг (або онлайн-булінг). В Україні 29 відсотків опитаних підлітків були жертвами онлайн-булінгу, а 16 відсотків були змушені пропускати через це шкільні життя.

Фундаментальні основи сучасних теорій насильства були закладені в роботах зарубіжних та вітчизняних дослідників: Х. Арангурена, Г. Блумера, М. Вебера, Л. Гумпловича, Е. Дюркгейма, Г. Зіммеля, Р. Мертон, У. Самнера, П. Сорокіна, О. Шпенглера, та ін. Але недостатньо розробленими залишилися питання щодо видів і форм булінгу і кибербулінгу.

Кибербулінг – на сьогоднішній день один з самих згубних типів онлайн атак, внаслідок того, наскільки нещадно зловмисники використовують невпевненість жертви з метою завдання їй найбільшої психічної травми і приниження. Інтернет-цькування або кібертравля – це навмисні образи, погрози, дифамації і повідомлення іншим компрометуючих даних за допомогою сучасних засобів комунікації, як правило, протягом тривалого періоду часу [2].

Кибербулінг – це підлітковий віртуальний терор, – це напад з метою нанесення психологічної шкоди. Цькування здійснюється в інформаційному просторі через інформаційно-комунікаційні канали та засоби, у тому числі в Інтернеті за допомогою електронної пошти, програм для миттєвого обміну повідомленнями (наприклад, ICQ) в соціальних мережах, на форумах, а також через розміщення на відеопорталах (YouTube, Vimeo та інших) непристойних відеоматеріалів і повідомлень (як правило, з ненормативною лексикою), або за допомогою мобільного телефону (наприклад, за допомогою SMS-повідомлень або докучливих дзвінків).

Наслідки кибербулінгу часто мають сумний і навіть фатальний результат. Існує навіть поняття «буліцид» – загибель жертви внаслідок булінгу.

Поведінка – це процес взаємодії особистості зі середовищем [1]. Крім того, відомо, що людина починає діяти або певним чином поводитися тільки тоді, коли у неї виникає відповідна потреба. Отже, якщо людина поводить себе у той чи інший спосіб, то це означає, що ця поведінка приносить людині якусь користь. Тому виникають такі запитання: Як виникає кибербулінг? Яку саме користь отримує людина, здійснюючи насильницьку поведінку?

Кибербулінг або онлайн цькування своїми коріннями уходить в ті ж самі темні області людської психіки, як і у випадку звичайного цькування, яке агресор обирає в якості засобу розповсюдження свого впливу або влади через образу жертви (особливо, якщо жертва слабше або не може відповісти), підвищуючи тим самим свій соціальний статус. Частіше за все кібербулери публікують свої образи анонімно, ховаючись за вигаданими іменами, але можуть виступати і під своїми власними іменами,

часто в тих випадках, коли жертва набагато слабше і не представляє загрози для агресора.

Більшість кібербулерів здатні висловлюватися тільки в онлайн просторі, в реальному житті вони не наважаться промовити подібне в обличчя жертви. Осіб, які вчиняють такі хуліганські дії, часто називають «Тролі», «Буллі» або «Мобери», вони діють анонімно, так, що жертва не знає, від кого виникають агресивні дії. Педагог Кармен Тренц (Carmen Trenz) давно займається вивченням проблем мобінгу в середовищі підлітків і школярів (термін кібермобінг, розповсюджений в німецькомовному середовищі). Вона підтверджує, що знущання над тими, хто не може за себе постояти, - феномен, який віртуальним простором не обмежується. За даними статистики, 80 відсотків підлітків піддаються мобінгу як в Інтернеті, так і в реальному житті. Нерідко ініціатори цькування не ховаються за ніками в соціальних мережах, навіть не намагаючись дотримати анонімність. Нажаль в Україні ще немає експерта по вивченні цієї проблеми [4]. Виявляти випадки кібербулінгу і боротися з ними досить важко, стверджують експерти. Діти зазвичай переживають такі ситуації самотійно і рідко звертаються по допомогу до батьків та вчителів. Та й батьки не поспішають розголошувати ситуацію, побоюючись, що тоді їхнім чадам дістанеться ще більше. За словами психологів, агресія, тривожність, зміна поведінки можуть у таких випадках бути першими дзвіночками для батьків. При батьках дитина ховає телефон або вимикає комп'ютер, нервує під час користування гаджетами, втрачає інтерес до школи, менше спілкується з друзями.

З січня 2019 року почав діяти Закон щодо протидії булінгу. Згідно з ним, будь-яке психологічне, фізичне, економічне чи сексуальне насильство, зокрема із застосуванням електронних комунікацій, карається штрафами. Станом на перше півріччя 2019 року Національна поліція склала 211 протоколів за статтею «булінг (цькування) учасника освітнього процесу». Хоча, кажуть, самих звернень було в рази більше. Попри позитивну дію цього закону проблеми виникають й тому, що він недосконало прописаний, кажуть в організації «Батьки SOS» [3].

Вдала модель поведінки булера переноситься у доросле життя до наступного нового оточення, де знову призводить до деструктивних явищ у наступному колективі або оточенні. Щодо жертви, некомпенсовані вчасно шкільні образи у дорослому житті можуть перейти у соціальну невлаштованість, зловживання на посаді, злочинну діяльність, асоціальну поведінку, помсту та прояви самоствердження серед слабких.

Одним із завдань школи є виявлення та запобігання знущанням та його своєчасна профілактика у координації з батьками, вчителями, шкільним психологом та правоохоронними органами.

Список бібліографічних посилань

1. Змановская Е. В. Девиантология (Психология отклоняющегося поведения). М. : Академия, 2003. 288 с.
2. Кібермоббінг // Вікіпедія : віл. енцикл. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Кібермоббінг> (дата звернення: 12.02.2020).
3. Закон про цькування і штрафи за такі дії. Чому це стосується не лише шкіл // Українська правда : сайт. 19.12.2018. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2018/12/19/234794/> (дата звернення: 12.02.2020).
4. Кибормоббинг: травля в Сети набирает обороты // Wayback Machine : сайт. 23.06.2011. URL: <https://web.archive.org/web/20121027220759/http://vkurse.ru/article/4767629/> (дата звернення: 12.02.2020).

Отримано 27.02.2020

УДК [159.9:343.54](477)

Валентина Олександрівна ТЮРІНА,

*професор кафедри соціології та психології факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ,
доктор педагогічних наук, професор;*

Олеся Анатоліївна КОВБАСЯР,

*студентка факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ*

БУЛІНГ ЯК ВИД ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА В ДИТЯЧОМУ І ПІДЛІТКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Показано, що однією з форм психологічного насильства в дитячому і підлітковому середовищі є булінг. Кінцевою метою булінгу є встановлення влади одного з членів групи над іншим, який є слабшим; визначено прийоми запобігання та протидії булінгу.

В січні 2019 року в Україні набув чинності Закон про булінг. Потреба у прийнятті такого Закону пояснюється тим, що за рівнем підліткової агресії Україна посідає четверте місце в світі після Албанії, Білорусії і Росії. На жаль, вельми розповсюдженим явищем є психологічне насильство. І булінг є одним з його різновидів. Як свідчать результати соціологічних опитувань, в нашій країні майже кожна третя дитина стає жертвою булінга. Булінг – це агресивна поведінка дітей відносно один до одного, яка принижує, залякує і часто навіть супроводжується фізичним насильством. Булінг є відносно новим поняттям і тільки нещодавно ця проблема набула великого розголосу.

Законодавство України визначає булінг як цькування, тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням